

БӨЛІМ: БАЯНДАМАЛАР

Отбасындағы бала тәрбиесі

ЖАРИЯЛАНДЫ
03.04.2018СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/35479/>

АННОТАЦИЯ / АҢДАТПА

Дәрменова Алия

Бала тәрбиесінде — отбасыеңүлкенмықтытәрбиеошағы. Баланыңадамдыққасиеттері менәдептілігі, оныңболашақтақандайдадамболуы өзітуылғанотбасындаалғантәлім-тәрбиесі мен ондағықарым-қатынасқабайланысты. Өйткеніата-ана — бастыұстаз. Баланыңзаманыналайықазаматболыпөсуі – алдыменананыңақсүтімен, абзалтәрбиесініңжемісі. Отбасы – десеәрадамөзінеқатысы бар депойлайтыныанықжағдай.Отбасыната – ана және бала құрайды. Оныңкез – келгенмүшесібақытты да төртқұбыласытеңболудықалайды. Бірақсондайжағдайдыжасауғабіреуәрекетқылса, біреуқұдайберердепкөктенкүтуменуақытоздырарыбелг

ілі жағдай.

Әрбірананың ойлайтыны баласының бақыты екеніне менің күмәнім жоқ. Ал, бақытты бала қандай болуы керек? деген сұрақтың жауабын кім – кім де болса іздейді. «Кемшілік хан қызында да болады» демей ме халықта, солайтқандай бейбіт өмірде де қиындық жоқ деуге болмайды. Тек сол қиындықты басынан өткізу арқылы оның соңындағы қызықты да көре білген жөн. Басқатүскен әрбір күйзеліске зеңінде өз – өзінесенімді, белсенді адамғана өмірдің сол қараңғы түнегінен жарықтың саңылауын көре біледі.

Тірлік қылмай өмірге өкпелеп өтетін де адамдар жоқ емес. Баладағы тәрбиенің іргетасын қалайтыны ол — отбасы. «Ұяда не көрсе, ұшқанда соны іледі» деген сөзбекер айтылмаса керек. Неліктен көп жағдайда бала ата – анадан асып кете алмайды? Осы сауалмені көптен мазалап жүрген сауалдардың бірі. Бала – періште. Шыретіп дүниеге келгеннен бастап оған асүтінеміп, ананың әрбір шығарғандемін сезініп өседі.

Ең қарапайымы, баланы емізген ана қандай сезімде отырса, бала соны сезінеді, әрдемнен ананың көңіл күйіндегі өзгерісті де баланың сезінетінін түсіндім. Бала есікіре бастағаннан

- ақ «Анам, меніңанам. Анамбәрінен де күшті, олбәрінбіледі» дегенойменөседі. Сәбидіңойынша, өзата - анасынанасқанбілгір, данышпан, оғанқорғанболарадамжоқ. Осы бала санасындағыойларбіртіндепөзкүшінжоябастайды. Оғансебепшібіздер, яғниата - аналар. Бала ата-анаданнендейсебептерменасып кете алмайдыдегенсауалымаменіңтапқанжауабым: «Баладаәсіресемектепжасынажеткенненкейінсұрақтар көбейетініанық, солсұрақтыңбәрінебірдейбізжауапберіпжатудыөзімізге міндетсанамаймыз. «Білмеймін» дегенжауапқайтарудыжиілетеміз. Ал, күнібүгіндедейінеңбілгір, еңақылдыадамдегената - анасыбілмейміндепжауапбергенде, бала не ойлауымүмкін. Әрине «оларбілмегенді мен қайданбілемін» немесе «осыныбілмегенменіңата -анамда ел қатарлыкүнкөріпжатырғой, маған да соныбілудің қажеті бола қоймас» депойлайды. Осы «Білмейміннен» кейінбаланың да даму қарқынынанүктеқойыларыхақ.

Бала тәрбиесіол — үлкенбір ғылым. Біротбасындажалғыз бала болса да, 6-7 бала болса да балағаберілгентәрбиеде кемшілікболыпжатады. Дана

халқымыз бала тәрбиесіне көпкөңіл бөлген, қазіргі уақытта олар күндердің әдебіне көркіне көп жағдайда мүмкін болмай отыр. Ең әуелі олар баланың алдындағы өзіндетіні біліп, сол міндетті жеткілікті дәрежеде орындауы тиіс. Ол дегеніміз, байлық пен барлық қана емес, балаға рухани байлық керек. Жақсы мен жаманды ажырата білгені жөн. Өмірдің мәні тек ақша мен байлық дегеннен баланы аулақ салу қажет. Адамның қасиетті бала бойына дарыта білу кез келгеніміздің қолымыздан келе бермейді. Тіршілік қамымен жүріп балаға мүлдем көңіл бөлмейтінде, өз машақатымен айналысып балаға тәрбиенің керек енін ұғынбайтында, тәрбиеде ең бастысы тәртіп деп балаға атым қатал қарайтында, қазіргі балаға қатты айтуға болмайды деп баланың ыңғайымен жүретінде, менің жиған – тергенім бала ма жетеді деп қалтағасын етінде, басқа жұрт не десе о деген менің балам ең тәуір бала деп баланы жақтап отыратында – ана да жоқ емес. Мен өз өмірімдегі осындай жағдайларды ескере жүріп, балаға қойылатын талаптың да, оған берілетін нәрсенің де өзшегі болуы керек екеніне көз жеткіздім. Демек, бала мен ата – ана арасында өтетін ығыз байланыс жүру керек. «Баланы жастан» деген, бала тәрбиесі бесікте жатқаннан басталу керек. Бала

жылады деп көпкөтерсе ол соған дағдыланады. Мезгілсіз мекенсіз тамақ берсе соған да үйренеді. Бесікке байласа жылай береді деп бесіктен жиі босата берсе, нәресте бесіктен мүдем шығып алады. Осылайша бала бесіктен белі шықпай жатып өздегенін жасатуға дағдыланады. Бала үшкөтөлғанда «болады» мен «болмайдыны» білуі тиіс. Бала тәрбиесін бес жасан бастаймын дейтіндер де бар. Бес жасан қазір мектепке барады. Сонда мектепке келгенде бала өзінерұқсат етілетін мен етілмейтінді ажырата алмаса одан не үміт, не қайыр. Мұғалім оған қалам ұстап жазуды үйретем, әлде болатын мен болмайтынды ажыратуды үйретем. «Қызым үйде, қылығы түзде» деп бекер айтылмаса керек. Бұл сөз тек қыздарға ғана қатысты деуге болмайды. Кез - келген бала өз отбасында, ата - ананың көз алдында жүріп көрсете алмайтын мінез — құлықтарын басқа қоғамда көрсетеді. Өзге біреуге әлім - жеттік көрсету, үлкенге қарсы келіп сөз қайтары сияқты үйде көрсетпейтін мінездерді далағашық қанда көрсетіп жатады. Мұның бірін де ата - ана үйретеді деуге болмайды. Бірақ бұл да тәрбиеден кеткен қателік деуге болады. Ата - ана бала бақшамен,

мектептен тығыз байланыста болуы керек. Бірақ сол нәрсеге уақыт тауып, менің балам басқа жерде қандай, оның сабағы қалай, өз тобын да немесе сыныбын да оның ролі қандай деп көңіл қоятын ата - ана жоқтың қасы. «Уақыт жоқ, мектептегі баланы қараса мүйдегі шаруа мқалады немесе жұмыстан қолым тимейді» деген сияқты біздің тарапымыздан сылтау көп болып жатады. Сол сылтауларымыз сиресе, ата - ана үшін бала өзінің орнының бөлек екенін, оның болашағы олардың назарында жүргенін сезінереді деп ойлаймын. Бала тәрбиесі мәселелерін әрбіріне не әке өмірлік тәжірибе ден көріп үйрену керек. Балаға жылық абақ қандай мөлшерде болса, қатаң көз қараста сондай мөлшерде болуы тиіс. Балаға ата - ана тарапынан талап үнемі қойылу керек және оның орынд алуы қадағалануы тиіс. «Балаға жаның ашыса, оны аяма» деген де сөз бар. Солайтылған сөздің мағынасын атап кеткім келіп отыр. Әр бала да тәуліктің 2-3 сағаты ғана бос уақытқа бөлінуі тиіс, одан басқасында бала сабақта, үй тапсырмасын орындау да немесе ата - ана мен бірге үй шаруасында болуы керек. Бос уақыты көп

бала түрлі жаман әдеттерге үйірсектенеді, ең қарапайымы теледидардан мүлдем қарауға тұрмайтын жат нәрселерді қарап, өзіне қажет емес ақпараттарды алары анық жағдай. 12 жас тана сқан бала отбасында ата – ананың оң қолы ретінде барлық шаруаға дерлік қабілетті бо лғаны жөн. Қазіргі уақытта ата – ана емес бала талап қоюға бейімделген. Ал, ата – ана сол мүмкіндікті балаға неге беретіні түсінбеймін. Ата – ана баланың алдындағы өз міндетін жоғары деңгейде атқарып отырса, әр нәрсені өз орны мен орындап, содан соң балаға талап қойса, ешбір бала қойылған талаптан бұл тармайды. Егер бала талап қояр болса, онда бұл талап тек баланың қажеттілігін қанағаттандыратын деңгейде ғана орындалуы тиіс. Бала талабын жеткілікті деңгейде орындауды ұрысемес. Есін білетін баланың бәрі тұрмыс жағдайында адам баласы нақажет болатын әрбір нәрсенің қайдан, қалай, қанша еңбектің, қаржының арқасында келіп жатқанының құнының өтелуі тиіс екені нұғынып өсу керек. Үлкендер кішілерге, аяқастында тегін жатқан нәрсенің жоқтығын, оның бәрі тек еңбек арқылы келетінін, бала

санасына жеткізіп отыруға міндетті.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.